

O impacto da revolución tunecina

Description

A revolución tunecina, a máis importante neste país desde a súa independencia colonial de Francia en 1956 e que está actualmente sacudindo a estratéxica área mediterránea e do Magreb, aborda diversos e importantes exemplos para un mundo atomizado pola crise económica global.

A revolución tunecina, a máis importante neste país desde a súa independencia colonial de Francia en 1956 e que está actualmente sacudindo a estratéxica área mediterránea e do Magreb, aborda diversos e importantes exemplos para un mundo atomizado pola crise económica global. Unha revolución que comezou a mediados de decembro de 2010, cando un mozo universitario, Mohammed Bouazizi, inmolouse na cidade de Zidi Bouzid unha vez a policía tunecina confiscáraselle a súa carreta sen licenza que usaba para vender alimentos e poder sobrevivir.

Este suceso activou unha serie de protestas nas cidades de Thala, Kasserine e Zidi Bouzid contra o desemprego xuvenil e o alza do custo da vida, baixo unha perspectiva de empobrecemento e recesión económica nun país cunha taxa de desocupación está estimada en 40% da poboación economicamente activa.

A inmolación de Bouazizi terminou explotando o descontento social cara unha presidencia autócrata e unhas corruptas elites de poder, personificadas no presidente Zine El Abidine Ben Ali e membros do todopoderoso e oficialista partido Reunión Democrática Constitucional (RDC). A fuxida de Ben Ali cara Arabia Saudita reproduciu en Tunisia un exemplo bastante similar ao ocorrido en Quirguizistán en 2005, coa caída do seu autócrata presidente Askar Akajev baixo unha revolución popular.

A Tunisia post-Ben Ali

Tras anunciar de forma desesperada que non se presentará á reelección presidencial en 2014, Ben Ali fuxiu do país o pasado 14 de xaneiro, tras 25 anos no poder. O fame e os estragos da crise económica internacional na sociedade tunecina mobilizaron ás clases medias e populares nunha revolución permanente que, ata o día de hoxe, non se coñece os seus verdadeiros alcances, pero que deixou máis de dúas decenas de mortos, segundo diversas axencias internacionais.

Tunisia prepárase para unha incerta transición post-Ben Ali, onde un atribulado goberno de transición actualmente baixo o mando do presidente interino Fuad Mebaza minimamente logra manter certo nivel de gobernabilidade, con constantes renuncias de ministros e altos cargos do RDC e baixo a protección do paraugas das Forzas Armadas.

Mentres as protestas nas rúas persisten contra a eventual perpetuación de elementos afíns ao réxime de Ben Ali, o goberno transitorio intenta negociar un pacto político co principal organismo da oposición, a Unión Xeral de Traballadores de Tunisia (UXTT), auténtico catalizador das protestas e que se posiciona claramente como o actor político fundamental da Tunisia post-Ben Ali.

Paralelamente, a liberación de presos políticos, a legalización de diversos partidos políticos proscritos e a recuperación de ex representantes políticos vinculados ao réxime de Habib Bourguiba, pai da independencia tunecina, son factores que dan a entender un contexto de cambios con consecuencias aínda imprevistas, tomando en conta que as masas populares esixen unha ruptura absoluta co pasado.

Practicamente ningún analista puido prever que a actual revolución tunecina levase á caída e posterior fuxida cara a Arabia Saudita do presidente Zine El Abidine Ben Ali (74 anos) e da súa familia. Ben Ali chegou ao poder en 1987 tras un golpe palaciego con apoio militar que derrocou ao entón presidente Habib Bourguiba, quen se mantiña no poder desde 1957 trala independencia tunecina.

En 1975, Bourguiba foi investido con poderes de presidente vitalicio, afirmando os resortes dunha autocracia presidencial recollida posteriormente por Ben Alí e consolidada polo poder do estamento militar tunecino, auténtico garante dunha especie de "república pretoriana" que ten as súas similitudes noutros países da rexión como Alxeria.

Desde 1987, Ben Alí fora reelixido en cinco ocasións, algúns deles baixo métodos represivos e fraudulentos, e buscaba outra reelección en 2014, co cal esperaba beneficiarse dunha reforma constitucional e da súa inmunidade vitalicia. Precisamente, a fuxida de Ben Alí e de numerosos membros dunha elite do poder enriquecida a base de corrupción e nepotismo (personificada na figura da súa esposa Leila Trabelsi), realizouse unha vez prometese que non iría presentarse a outra reelección presidencial, probablemente coa ilusa percepción de que este anuncio desactivaría as protestas

Pero o escenario post-Ben Alí en Tunisia dá paso á incerteza. Debe resaltarse que a implosión do ata agora considerado omnipotente poder de Ben Alí e do partido oficialista RDC comezou a diluírse unha vez o xefe do Estado Maior do Exército de Terra tunecino, Rachid Ammar, negábase a sacar as tropas á rua para afogar en sangue a rebelión. Sen apoio das Forzas Armadas, a caída de Ben Alí era inminente.

Deste modo, as Forzas Armadas tunecinas practicamente garanten un mínimo de estabilidade ao goberno transitorio de Mebaza, baixo un contexto de "desbenalinización" das estruturas do poder e do RDC. Diversos ministros renunciaron aos seus cargos coa velada intención de desmarcarse ante a opinión pública de calquera vestixio que os identificase co rexime de Ben Alí. Mentres, as masas volven á rua para protestar contra o aínda hexemónico poder do RDC, incrementando as tensións políticas e a incerteza sobre o futuro do país.

Outro elemento clave é a implicación dunha mocidade con notables niveis universitarios pero insatisfeita coa ausencia de liberdades, a caída da súa calidade de vida e a falta de perspectivas profesionais.

A utilización das redes sociais a través da Internet, tales como Facebook e Twitter, constituíu un elemento esencial para mobilizar as protestas e o descontento, propiciando unha revolución política coa caída do rexime. Tunisia conta con 10 millóns e medio de habitantes, dos que aproximadamente 4 millóns son usuarios frecuentes da Internet, cuxa implicación nas protestas foi esencial a través da mobilización de mensaxes e proclamas.

Un irónico "alumno" para Occidente

Esta rebelión popular en Tunisia, liderada principalmente por clases medias universitarias empobrecidas pola crise económica e sen perspectivas de progreso profesional, ocorre nun país ata agora encomiado polos organismos internacionais pola súa ortodoxia económica.

Tunisia era considerado un alumno avantaxado para os programas de axuste macroeconómico do Fondo Monetario Internacional (FMI), así como un paraíso turístico para europeos, estadounidenses e árabes de clases altas. Igualmente, Tunisia era considerado o líder en África en termos de competitividade, segundo o Informe Mundial sobre Competitividade 2010-2011 publicado polo Foro Económico Mundial de Davos en setembro de 2010.

Con todo, a organización Transparencia Internacional, que mide o nivel de corrupción nos países, baixou a Tunisia do posto 39 ao 61º entre 2004 e 2008. A permisividade cara a corrupción e o suborno penetrou por completo en todos os niveis da vida cotiá, desde a policía ata un sistema educativo outrora eloxiado a nivel internacional.

Un dos cables de Wikileaks sobre o poder en Tunisia, cifrado en xuño de 2008, aseguraba que a familia presidencial constituía unha "mafia con dubidosa orixe da súa riqueza". Diversas fontes aseguran que algúns membros da familia presidencial, especialmente ligados á esposa de Ben Alí, Leila Trabelsi, están implicados con diversas mafias e o narcotráfico. Ter o apadrinamento dun membro do clan Trabelsi permitía obter beneficios económicos e políticos para calquera cidadán. Descoidando a meritocracia, as leis e o Estado de dereito, o ascenso social medíase a través do "apadrinamento" e o nepotismo de diversos clans e círculos de poder.

Precisamente, este nepotismo xerminou a rebelión actual: masas de mozos universitarios cualificados provenientes de familias de clases humildes do interior do país, sen perspectivas de ascenso profesional, e que sobrevivían como vendedores ambulantes ou persoal de servizo nos hoteis.

A falta de liberdades e a represión aos dereitos humanos son tamén notorias en Tunisia. A organización Freedom House sitúa a ese país por debaixo de China, Irán e Rusia entre os peores lugares do mundo para a liberdade en Internet. Tunisia encarcerou a máis xornalistas que ninguén no mundo árabe. Con 170.000 membros das forzas de orde pública, o país magrebí iguala a Francia e supera a Alxeria en número de efectivos policiais.

Incluso, o fracaso do populismo de Ben Alí de asegurar o emprego, educación e saúde gratuíta, menoscabando as liberdades e os dereitos humanos baixo un contexto de pobreza e crise económica, activou unha bomba de relojería con futuro incerto, tanto para Tunisia como para o resto do Magreb e do mundo árabe. Un fracaso que tamén implica a Occidente, debido á complicidade da Unión Europea, en especial Francia e Italia, así como de EEUU en manter a Tunisia como un dubidoso exemplo, especialmente nunha rexión ameazada polo integrista e o terrorismo de corte yihadista islamita.

Se espallará a faísca revolucionaria?

Resulta ineludible especular con que a revolución tunecina e os actuais acontecementos en Exipto poderían influír como catalizador do descontento de masas populares noutros países da Área do Magreb, como Exipto, Alxeria, Marrocos e Libia, así como a outros contextos dentro do mundo árabe en Oriente Próximo e o Golfo Pérsico.

Diversos escenarios consideran esta posibilidade. A comezos de 2011, Albania e Alxeria víronse sacudidas por violentas protestas, a raíz do encarecemento dos produtos alimenticios. Mentres as masas exipcias protestaban contra Mubarak concentrándose na Praza da Liberdade no Cairo, en Siria, Líbano, Iemen, Marrocos e Xordania presentáronse disturbios e protestas contra os seus respectivos gobernos.

A fin de desactivar estas protestas e non reproducir os exemplos tunecino e exipcio nos seus propios países, o presidente iemení Alí Abdalá Saleh, no poder desde 1978, prometeu non presentarse a outra reelección. Paralelamente, o monarca xordano Abdalá II removeu o seu gabinete nomeando outro primeiro ministro. As protestas en Alxeria colocan en difícil situación ao seu presidente Abdelaziz Bouteflika, quen veuse na obriga de suspender o estado de emerxencia vixente desde 1992, tralo triunfo do islamita Fronte Islámico de Salvación (FIS), nas eleccións legislativas dese ano.

Con todo, non son moitas as perspectivas que permitan calibrar unha inmediata ou paulatina expansión no mundo árabe dos efectos das rebelións tunecina e exipcia. Se ben o descontento nas sociedades árabes resulta latente, inflamado polo espectro da crise económica e das demandas de apertura política, a represión e os sólidos resortes de poder en países como Marrocos, Siria e Arabia Saudita, complican esa perspectiva de reprodución inmediata dos exemplos tunecino e exipcio.

Desde Marrocos ata o Golfo Pérsico, os reximes árabes preocupáronse por manter un sistema de subsidios aos alimentos e combustibles que, actualmente, obsérvanse anticuados e desfasados ante os elevados prezos dos alimentos nos mercados internacionais e ante a crise económica global.

A alza de prezos alimentarios e a referencia que supoñen as rebelións en Tunisia e Exipto poderían provocar maiores convulsións en países como Alxeria, Exipto, Xordania ou Iemen, pero resulta dubidoso que leve a cada dalgún rexime político árabe. Aínda que os reximes políticos árabes logran equilibrar habilmente un poder autocrata con certos niveis de populismo, as demandas democráticas por parte de diversas clases medias instruídas pero empobrecidas, poderían provocar tensións.

Esta perspectiva de fame e falta de liberdades pode activar outras rebelións no mundo árabe: segundo datos da Organización Árabe do Traballo, os países de Medio Oriente e do Norte de África teñen os máis altos índices de desemprego no mundo, unha media de 14,5 % no ano fiscal 2007-2008, contra a media internacional de 5,7 por cento.

O futuro de Exipto

No caso exipcio, co octoxenario Mubarak no poder desde 1981, a rebelión que comezo o pasado 25 de xaneiro, con multitudinarias concentracións populares contra Mubarak e violentos disturbios e enfrontamentos, daría progresivamente o paso a unha etapa de negociacións entre os principais actores políticos, baixo a atenta mirada do seu estamento militar, dos sectores opositores e da comunidade internacional, especialmente EEUU e Israel.

A autocracia exipcia con visos de pretorianismo militar constitúe un aliado clave para Occidente dentro do mundo Árabes, en especial por constituír un baluarte laico contra os movementos islamitas como a Irmandade Musulmana, con notable apoio nas clases medias e populares exipcias, e que actualmente atopase ilegalizada. Desde Occidente salíntase no temor ao integrismo islamita revestido pola perspectiva de núcleos do yihadismo terrorista, que pode provocar a caída dunha peza crave como Exipto ou, incluso, Alxeria.

Un aspecto, o relixioso, que no caso exipcio pode activarse, a tenor dos recentes e violentos enfrontamentos mortais entre núcleos yihadistas islamitas e a comunidade cristiá copta exipcias. Este escenario é sumamente revelador, porque islamitas e cristiáns coptos víaneron protestando publicamente contra a represión relixiosa do goberno de Mubarak.

Polo pronto, o escenario exipcio dilóese en diversas variables: aínda que prometeu non presentarse a outra reelección, tanto como aceptou que o seu fillo Gamal (47 anos) non sexa o candidato do oficialista Partido Nacionalista Democrático (PND), Mubarak aférrase ao poder, baixo a atenta mirada do poderoso estamento militar e das masas que protestan nas rúas.

Pero a transición exipcia semella concentrarse actualmente nas mans do vicepresidente Omar Suleiman, quen xa iniciou unha serie de contactos con diversos actores políticos e cos Irmáns Musulmáns, e do xefe do Estado Maior, Sami Einan, como representantes visibles dun rexime con visos de abrirse cara unha incerta nova etapa. Mentres preme infrutuosamente por impoñer a figura de Mohamme ElBaradei, ex premio Nobel e ex secretaria xeral da Axencia Internacional de Enerxía Atómica (AIEA), EEUU tenta desmarcarse do seu tradicional aliado Mubarak, negociando con Suleiman e diversos actores políticos para propiciar unha transición tutelada polas elites do poder, do PND e do estamento militar, que permita abrir cara outras formacións políticas, preferentemente laicas, evitando así unha posible preponderancia dos Irmáns Musulmáns no Exipto post-Mubarak.

A caída de Mubarak suporá unha indubidable perda política, militar, xeopolítica e económica para EEUU e Israel. Tras Tel Aviv, Exipto é o país que maior asistencia militar e económica recibe de Washington, cifrándose en U\$ 3.000 millóns, mentres é con Xordania o único país Árabes en recoñecer oficialmente ao Estado israelí. Velaí que, ante a súa falta de previsión por abrir outras perspectivas dentro do mundo Árabes, o goberno de Barack Obama tente agora influír dalgún xeito nos cambios que acaecen actualmente en Exipto.

Esta perspectiva dun Exipto sen Mubarak ilustrará un novo mapa xeopolítico na rexión. Os movementos islamitas como os Irmáns Musulmáns e o palestino Hamas poderán obter ganancias políticas ao ver fora de escena a un dos seus principais rivais políticos. Pero a transición exipcia é incerta e, probablemente, precisará doutras referencias. Velaí porqu nos recentes acontecementos no Cairo progresivamente imponse a imaxe de Turquía como modelo de referencia, tanto laica como islámica moderada, nunha eventual transición política exipcia.

Como sucedera anteriormente en Europa do Leste e en algúns países do espazo ex soviético, como Ucraína, Xeorxia e Quirguizistán, o mundo Árabes está actualmente presenciando unha inevitable primavera política. Pero os escenarios a mediano prazo amánsanse incertos, en especial ante a perspectiva de perda de poder por parte das elites tradicionais e ante os actores catalizadores das demandas de cambio. En todo caso, as revolucións tunecina e exipcia tamén ilustran as demandas de ruptura contra un sistema económico global lastrado polas desigualdades.

APARTADO TEMÁTICO XEOGRÁFICOS

África

IDIOMA

Galego

Date Created

Febreiro 6, 2011

Meta Fields

Autoría : 3713

Datapublicación : 2011-02-01 00:00:00